

Tože Hlebanja

HLEBANJEVA DOMAČIJA IN BUKOVJE

Hlebanjeva domačija leži pod vznožjem strmega Hribra, ko se teren prevesi v zložnejši del. Domačija obsega stanovanjsko nadstropno stavbo, kjer je v hiši ohranjen lesen strop z letnico 1506. Po znanih podatkih je to najstarejši slovenski kmečki strop. K hiši je prislonjen še stanovanjski del »na kamri«. Ob hiši se nahajata manjši hlev in hišna kapelica. Pred hišo sta izvir čiste pitne vode in »šterna«. K domačiji spadajo še večji hlev za živino, delavnici in na Hribercu preurejena pajštva.

Domačija ima senožeti od Voma do Lemovnika s hlevi za seno in drobnico, senožetne planine v Hudih hlevih ter visoki planini v Žlebnicah in Za Lepim vrhom.

Hlebanjeva domačija (foto: Aleksandra Ažman, fototeka GMJ)

K Hlebanjevi domačiji spada tudi kapelica, ki je bila zgrajena leta 1827.

V Bukovju, na skalnatem robu ob grabnu Jerman, je ohranjena znamenita hiša s štirikapno streho, ki je bila prvotno del Hlebanjeve domačije z najstarejšo ohranjeno letnico 1843. Hišo in kapelico sta zgradila Jakob in Šimen Hlebanja – Hvodnikarjeva. Pri livarni Sammassa v Ljubljani sta kupila zvon, ki je blagoslovljen na ime Šimen. Zvon velja za varuha Srednjega Vrha pred točo. V tej kapelici se je zvonilo vsak dan opoldan in zvečer ter pokojnim domačinom v slovo.

Hlebanjeva kapelica (foto: Aleksandra Ažman, fototeka GMJ)
in Bukovje (hišni arhiv Hlebanjeve domačije)

Na Hlebanjevi domačiji so bila v Belopeškem urbarju iz leta 1498 napisana tri imena: Kanzian Klebanna, Jacob Klebanna in Balthaser Klebanna. Imena in priimki so se oblikovali pozneje. Tako so družine oblikovale najprej vsaka svoje ime, skladno s krstnimi imeni potomcev, s tem pa tudi priimke. Hlebanji (Klebani) so očitno zemljo obdelovali

približno tako, kot jo obdelujejo še danes. Verjetno je Jakobu pripadala ravnica od Smolejeve kmetije do potoka Jerman, Kocjanu od tod do potoka Hvadnik in Balthasarju od Hvadnika naprej. Nadaljnji razvoj spreminjanja imen in priimkov je razviden iz poznejših dokumentov. V procesu župnika Oparnika, ki se je dogajal približno sto let pozneje, so leta 1583 kot priče nastopili Niclas Hlebanja, Antoni Kanzian in Pankraz Valtischer (Vavčar). V obnovljenem urbarju iz leta 1609 so imenovani Pavel Hlebanja, Boštjan Kocjan in Franc Lavtižar. Pavel je bil tudi udeležen v kmečki zvezi proti Moškonu iz leta 1619 in prav tako v pravdi proti Segali zaradi plačevanja davka z »žitom v naravi«. Iz Hlebanjeve hiše sta bila leta 1798 v isti pravdi udeležena še Blaž in Tomaž Hlebanja. V zemljiški knjigi iz leta 1827 je imenovan Joseph Hlebaina, v zemljiški knjigi iz leta 1889 pa že Johann Hlebanja.

Janez I. Hlebanja

Janez (Johann) Hlebanja je bil rojen leta 1826. Že leta 1848 je postal gospodar Hlebanjeve domačije. Poročen je bil z Jero Lavtižar (1826–1908). Leta 1898 sta praznovala zlato poroko in še istega leta je umrl. V tej zakonski zvezi je bilo osem otrok, od petih pa so ostali rodovi, ki še vzdržujejo sorodstvene vezi. To so bili: Marija (1855–1926), ki se je poročila k Vavčarju; Janez drugi (1857–1931), ki je postal gospodar pri

Hlebanju; Neža (1862–1955), ki se je poročila na Koroško k Mikulu; Lovrenc (1864–1956), ki je zapustil Bukežev rod; in Anton (1867–1896), od katerega je ostal Benetov rod. Janez prvi je bil star 22 let, ko je prevzel kmetijo. Bil je svetovljan in je že poznal Trst. Kmetijo je vodil približno 50 let in jo precej zadolženo leta 1886 zapustil nasledniku, Janezu drugemu.

Janez drugi (1857–1930) je bil poročen z Marjano Arih – Vavčarjevo (1856–1952). Imela sta sedem otrok, od katerih je bil najstarejši Anton (1886–1926), ki je leta 1910 odšel v Ameriko in v Filadelfiji nadaljeval svoj rod.

*Družina Hlebanja okoli leta 1908
(hišni arhiv Hlebanjeve domačije)*

Družinska slika Janeza drugega kaže prehod rodu od predhodne generacije na novo družino. Navzoča je še babica Neža v sredini med novima gospodarjema. Otroci predstavljajo nov rod in mlade moči, ki so

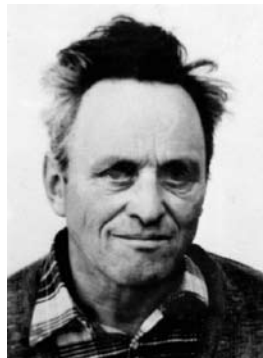
prispevali k novemu zagonu kmetije. A zgodila se je prva svetovna vojna in sinovi so morali na fronto. Janez je skušal Galicijo, Matevž in Lovrenc pa Soško fronto. S koncem prve svetovne vojne je propadla Avstro-Ogrska monarhija in nastala je Jugoslavija, s tem pa je prišla tudi nova oblast. Na Karavankah so postavili državno mejo med Slovenijo in Koroško. Matevž je aktivno sodeloval pri Maistrovih borcih za severno mejo.

V takih okoliščinah je leta 1925 Janez drugi prepustil upravljanje kmetije sinu Janezu tretjemu (1887–1963). Neža (1889–1963) se je poročila k Tarmanu v Log pri Kranjski Gori, Mina (1890–1972) se je poročila z Andrejem Benetom, Matevž (1894–1983) je ostal neporočen, Jera pa se je poročila s Štefanom Ferlugom (Ferlugov rod). Janez tretji je z ženo Heleno postal gospodar Hlebanjevine. Imela sta sedem sinov.

*Poročna slika Janeza in Helene Hlebanja leta 1925
(hišni arhiv Hlebanjeve domačije)*

V njegovem času je bila Gornjesavska dolina elektrificirana, tako je tudi Srednji Vrh dobil elektriko. V hišo so prišli prvi elektromotor petih konjskih moči, prvi »cirkular«, prva mlatilnica in seveda električna razsvetljava, ki je v hišah zamenjala petrolejko. Električna je zelo olajšala življenje, toda način kmetovanja in obdelave zemlje se nista spremenila. Ostalo je pri starem, torej vključevanju otrok v kmečka opravila, ki so ga vpeljali stari rodovi. Kosili so vse, tudi najbolj strme senožeti, pridelovali so vsa žita, tudi ajdo in lan, ter sadili krompir, repo, koruzo in povrtnine. V začetku tridesetih let prejšnjega stoletja je Koblerjeva družina iz Ljubljane prepričala tedanje-ga gospodarja Janeza, da je prodal »Glavo« na robu svojega zemljišča, na katerem so Koblerji zgradili svojo vilo s pogledom na Martuljkovo skupino. S tem pa se je Srednji Vrh bolj odprl tudi za turizem. Po očetovi smrti je njegov sin Franc (1927–1990) leta 1963 postal prvi novi gospodar Hlebanjevine po drugi svetovni vojni. Z ženo Marico sta imela tri sinove. Najstarejši Stanko, ki je bil diplomirani

Franc in Marica Hlebanja (hišni arhiv Hlebanjeve domačije)

inženir, se je leta 1986 smrtno ponesrečil. Izidor je leta 1990 kot gospodar nasledil očeta Franca, najmlajši sin Branko – Franci pa je po Andreju, sinu Tarmanove matere Neže (rojene Hlebanja), ki je bil brez otrok, nasledil Tarmanovo kmetijo v Logu pri Kranjski Gori. V času Francovega kmetovanja so srenški kmetje v povojnih razmerah složno gospodarili, kar potrjuje tudi primer napeljave vode s črpalko na visokogorski pašnik Grajšca z višinsko razliko približno 200 metrov.

Bilo nas je sedem bratov, ki smo se v Francovem obdobju vsak po svoje osamosvojili in si ustvarili svoj dom. Doma je ostal Franc z družino in mama, ki smo jo občasno obiskovali. Za njen 85. rojstni dan je nastala fotografija, na kateri smo bili zadnjikrat vsi skupaj.

Gospodarju Francu se je življenje še pri polni moči leta 1990 nenadoma izteklo. Krmilo kmetije je prevzel njegov sin Izidor (1954), ki se je poročil z Mojco Košir. Imata pet otrok: Martina (1980), Katarino (1982), Klemena (1984), Pavla (1986), ki je leta 2016 nasledil kmetijo, in Barbaro (1999). Mojca je vpeljala nov način predelave mleka. Hlevu so prizidali sirarno in od splošne živinoreje prenesli poudarek na pridelavo mleka. Temu je bila podrejena tudi pridelava krme. Poleg košnje v srenških senožetih so začeli kositi tudi na ravninah nekdanjih kmetij v ravnini. To sta jim omogočila sodobna kmetijska mehanizacija in cestna povezava med dolino in Srednjim Vrhom. S tem je prikazana veriga Hlebanjevega rodu od vladavine Habsburžana Friderika III. do današnjih dni. Hlebanjev rod s hišo v Srednjem Vrhju št. 5 je bil obširno predstavljen v publikaciji *Hlebanjev rod skozi stoletja*, ki je izšla ob praznovanju 500-letnice njenega obstoja leta 2006.

Mojca in Izidor Hlebanja (hišni arhiv Hlebanjeve domačije)

Iz rodovnika Hlebanjevega rodu so bili po dosegljivih virih sestavljeni rodovniki posameznih družin, ki pogosto izkazujejo veliko otrok. Navadno je bilo prvorojencu dodeljeno nasledstvo, drugi so delno ostali pri hiši in dobili ohišnico, nekateri so bili pomočniki, ostali pa so se morali z doto odseliti in si ustvariti nov dom. Prva delitev sledi že iz belopeškega urbarja iz leta 1498, kjer so imenovani trije Hlebanji: Kanzian, Jakob in Boltežar. Jakob je ustvaril dom na sedanji lokaciji, Kanzian in Boltežar pa sta se pomaknila proti vzhodu. Naslednja vidna cepitev rodu je bila leta 1771, ko je bila zgrajena hiša v Hladniku in sta se Janez Hlebanja, rojen 1737, ter njegova žena Marija Mertelj odselila od domače hiše. Imela sta osem otrok. Z delitvijo se je od Merklrove domačije odcepila Jureževa, od Kocjanove Vahova domačija in tako naprej. Pred prvo svetovno vojno, še posebej pa po drugi svetovni vojni so se množično selili v Severno in Južno Ameriko, kamor so se izselili tudi Hlebanjevi potomci.

Vidičeva hiša (foto: Marija Ogrin)

HVADNIKARJEVA VEJA VIDIČEVEGA RODU

Vidičev in Hlebanjev rod iz Hladnika sta oblikovala Jože Hlebanja, rojen 10. novembra 1871 v Hladniku, ki se je poročil z Marijo Vidic iz Podbelce, in Janez, brat Marije Vidic, rojen leta 1871 v Podbelci, ki se je poročil z Jožovo sestro Nežo Hlebanja, rojeno 15. januarja 1877. Poroka obeh parov je bila 5. februarja 1900. Oče Jožefa in Neže Hlebanja je bil Janez Hlebanja (Hvadnikar), ki je bil rojen 27. decembra 1835. Jože je bil dvakrat na delu v Ameriki, verjetno še pred poroko. Jože in Marija Vidic, poročena Hlebanja, sta imela 11 otrok, pet od teh se je rodilo v Hladniku, ostalih šest pa na Belci. Priimek teh otrok je Hlebanja, krstna imena pa so:

- Jožef 20. 2. 1901, Marija 15. 12. 1902, Helena 15. 4. 1904 (umrla 14. 7. 1904), Franc 13. 10. 1905, Helena 15. 4. 1907 (umrla 15. 4. 1909) - rojeni v Srednjem Vrhu.
- Viktor 28. 7. 1909 (umrl 12. 3. 1910), Matilda 11. 3. 1911 (poroka 8. 5. 1933), Frančiška 29. 1. 1913 (poroka 27. 2. 1935), Ciril 3. 7. 1914, Ivana 14. 11. 1916 (stanuje na Dovje 66), Anton 19. 9. 1918 (stanuje na Dovje 66) - rojeni na Belci.

Jože Hlebanja je okoli leta 1909 hišo z zemljo v Hladniku prodal in kupil Vahovo domačijo na Belci. Ta rod na Belci še obstaja, vendar nam podrobnejših podatkov ni uspelo pridobiti.

Janez Hlebanja, brat Jožefa in Neže, ki je bil rojen 29. oktobra 1874, je tudi delal v Ameriki. Leta 1916 se je vrnil in kupil hišo na Belci št. 1, ki jo

je po smrti zapustil sestri Neži. Urša Hlebanja, rojena 26. septembra 1880, ki je na fotografiji, je bila hčerka Janeza Hvadnikarja. Najprej je služila v Trstu, kjer je nastala fotografija, nato pa je odšla v Ameriko, od koder se ni več vrnila.

Urša Hlebanja

Neža in Janez Vidic sta po poroki leta 1899 živela v kletnem stanovanju Hvadnikarjeve hiše. Tam so se rodili njuni otroci: Peter (1900), Neža (1901), Cecilija (1904) in Alojz (1907–1945), ki so dobili priimek Vidic. Družina se je morala leta 1910 izseliti, ker je bila Hvadnikarjeva domačija prodana. Janez Vidic je okoli leta 1907 odšel v Ameriko, kjer se je za njim izgubila vsaka sled. Neža je ostala sama z otroki in majhnimi možnostmi za preživetje, zato je otroke poslala služiti v Belo Peč in na Koroško. Po izselitvi se je preselila v Vidičevo hišo na klancu blizu Bukovja, ki so jo zgradili Hvadnikarjevi potomci. Leta 1916 pa se je preselila v hišo na Belci, ki ji jo je zapustil brat Janez.

Peter Vidic (1900–1967) se je izučil za mesarja. Poročil se je z Jožefo Simič (1903–1996). Imela sta tri otroke: Jožico (1931), Petra (1932) in Alojza (1934). Neža Vidic (1901–1977) se je poročila s Ferdinandom Pezdirnikom (1896–1985). Imela sta dve hčeri: Marijo (1929), ki se je poročila s Stankom Lakoto, in Heleno (1932), ki se je

poročila z Jožetom Kramarjem. Neža je podedovala hišo na Belci št. 1. Cecilija Vidic (1904–1983) se je poročila z Jožetom Logarjem iz Tržiča (1895–1939) in se zaposlila kot tkalka v BTP Tržič. Imela sta dva sinova: Viljema (1929) in Jožeta (1935). Alojz Vidic (1907–1945) se je poročil z Marijo Dimnik (1907–1999). Leta 1945 je padel v partizanih.

*Neža Hlebanja in Janez Vidic, sedi Jože Hlebanja.
(hišni arhiv Hlebanjeve domačije)*